

נדרים לד'

משה שווערד

1. עיין מראה מקומות לדף לג

2. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד א

א] בשלמא למ"ד אפילו בשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר נמי מהדר היינו דקתני מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש - זו הגירסא לפנינו וכן גורסים התוס' והרא"ש [בפירוש ראשון] אבל הר"ן והרשב"א גורסים להפך.

ולפי הגירסא שלנו מפרשים הרא"ש והתוס' בשלמא למ"ד בשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר מיירי בשניהם נדרו הנאה זה מזה ולכן תפול הנאה להקדש, דלשניהם אסור להתזיק בהנאה, אבל למ"ד בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה ואין אסור למחזיר, למה המחזיר לא יקבל השכר. הרשב"א מבאר כמו הר"ן, והוסיף דא"א לפרש במתנ' בשניהם מודרים הנאה זה מזה, דמודר הנאה מחבירו קתני, דמשמע חד מינייהו מודר מחבירו. השלמי נדרים מקשה דתנן [להלן בבב] המודר הנאה מחבירו, ובגמ' מוקמינן לה כגון שנדרו הנאה זה מזה.

3. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד א

ג] בא"ד - ולי נראה דהכי קאמר אפ"ה מותר ליקח ממנו שכרו דהא השתא זבינא דרמי על אפיה אמר לעיל דהנאת מוכר הוא וכו' - כוונת הר"ן לחדש שאם המחזיר הוא המודר, מותר לו לקבל מבעל האבידה שכר החזרת האבידה. הרא"ש והרע"ב חולקים על הר"ן וס"ל שאסור למחזיר לקבל שכר ואם קיבל עבר איסור. והב"י [סימן רכא בתיו"ט] כתב שכל הראשונים נחלקו על הר"ן, [והשלמ"נ מביא ראיה מהירושלמי דלא כר"ן].

4. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף לג עמוד ב

בשלמא למאן דאמר אף בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. פירוש כששניהם מודרין זה מזה היינו דקתני תפול הנאה להקדש שהמחזיר אינו יכול לקבל ממנו שכר ובעל אבידה אסור לעכבו:

5. תוספות מסכת נדרים דף לד עמוד א

בשלמא למאן דאמר בשנכסי כו' - פירוש ששניהם מודרין זה מזה לכך תפול הנאה להקדש אלא מ"ד וכו' אמאי תפול הנאה להקדש יתן שכרו למחזיר שהרי אינו מודר מבעל אבדה.

6. תוספות מסכת נדרים דף לד עמוד א

ה"ג אחדא - פי' לגבי חדא מינייהו קתני תפול (עלי) הנאה להקדש לגבי בעל אבידה שאם המחזיר אינו רוצה לקבל השכר א"כ נהנה מן המחזיר והוא מודר הנאה ממנו אשמעי' במתני' שצריך שיתן הבעל אבידה שכר ויפול הנאה להקדש וא"ת איכפל תנא לאשמועינן שאם היכא שאין המחזיר רוצה לקבל וי"ל דאורחא דמילתא הוא שאינו חושש לקבל שכר הואיל דמצוה הוא אף על פי שאינו מחוייב לעשות כיון שהוא בטל ממלאכתו.

7. חדושי הרשב"א מסכת נדרים דף לד עמוד א

ומיהו קשיא לי היו מהלכין במדבר ואין לו מה יאכל דתנן נותן לאחר משום מתנה ואם אין שם אחר מניח על הסלע למה ליה כולי האי ליתן ליה מיד ליד דמאי שנא ממבקריו בחליו דהא מהנהו ממש ואפ"ה במקום מצוה שרי וה"נ מצוה קא עביד דמוטל עליו לפרנסו דההיא אפילו בעני, ועוד דההיא שעתא דאין לו מה יאכל עני הוא, וי"ל דטעמא דכל הני דאמרין דבמקום מצוה שרי ושלא במקום מצוה אסור לאו משום מצוה הוא דנדרים חלין הם אפי' על דבר מצוה ואפילו שבועה בכה"ג אסור דהא כולל מצוה ורשות הוא ובכולל חיילא שבועה עליה, אלא טעמא דמלתא משום דמסתמא במקום מצוה דנפשיה לא אדריה וכאותה שאמרו בשנכסי חולה אסורין על המבקר ואפילו הכי נכנס לבקר משום דמחיותיה לא אדריה כדאיתא לקמן, וא"ת א"כ מ"ד הכא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה לא מהדר ליה משום דקא מהני ליה כי מהני ליה מאי הוי מ"מ במקום מצוה

לא אדריה, י"ל דהתם הוא משום דאחר גמר מצותו יהנה זה מחמת החזרה דהיינו אבדתו שהיא מוחזרת אצלו משא"כ במבקר שאין הנאתו נמשכת אחר גמר מצותו, ומאן דשרי אפילו בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה משום דבשעת חזרתו במצוה קא עסיק ואפילו לאחר גמר מצותו לא חשבינן ליה כמהנה משום דמדעם דנפשיה קא מהדר לי' ומדנפשי' הוא דמתהני, אבל נותן צדקה לעני לאחר גמר מצותו דהיינו לאחר נתינתו מתהנה מיניה המודר. והיינו נמי דלכו"ע במקום שנוטלין עליה שכר אסור ותפול הנאה להקדש ואף על גב דהאי משום מצוה קא מהדר ליה מ"מ כיון דאי בעי שקיל מיניה אגריה הרי זה כאלו שכרו של מחזיר נתון לו מן המחזיר לאחר גמר מצותו.

8. הר"ן מסכת נדרים דף לד עמוד א

ולענין הלכה קיי"ל דבין בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה בין בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר מהדר - דהא מ"ד דבנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר אתותב ואף על גב דמ"ד בלישנא קמא דנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר לא אתותב דאדרבה אתיא לדידיה מתניתין טפי שפיר אפ"ה כיון דהאי לישנא בתרא הוא והך סברא דבין בנכסי מחזיר אסורין בין בנכסי בעל אבידה אסורין מהדר איתמרא בתרתי לישני כוותיה נקטינן וכן פסק הרמב"ם ז"ל.

9. הר"ן מסכת נדרים דף לד עמוד ב

אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאכלה מעל לפי כולה - האי דנקיט לה בככר של הפקר ולא נקיט לה בככר שלו שהיתה עומדת בחצרו והקדישה משום דבכי האי גוונא נטלה לאכלה לא מעל דכיון דמקמי הקדש שלו היתה ולאחר הקדש ג"כ ברשותו עומדת ה"ל כגזבר של הקדש דאמרי' בסוף פ"ק דחגיגה (דף יא) שאם נטל דבר של הקדש לזכות בו לא מעל משום דמעיקרא נמי ברשותיה קאי והשתא נמי ברשותיה ואין מעילה בהקדש אלא במוציא מרשות הקדש לרשות אחר ומה לי בחצרו מה לי בידו הכא והכא לא נפיק מרשותיה להכי נקיט ליה בככר של הפקר שהיתה עומדת תוך ד' אמותיו שקונות לו בכל מקום ומש"ה כי אמר ככר זו הקדש חייל ומקדיש זה לא זכה בו מעולם דאע"ג דאמר בפ"ק דב"מ (דף י) דד' אמות של אדם קונות לו אפי' כי לא אמר אקנה הכא שאני משום דכיון דאמר ככר זו הקדש גלי אדעתיה דלהקדש ניחא ליה דליקני לדידיה לא ניחא וגילויי דעתא כי האי מהני כדמוכח סוגיא דהתם ומצי למעבד הכי דה"ל כמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו ולא הוא הכא נמי הקדש קני ואיהו מעולם לא קנה זה נ"ל ומש"ה נטלה לאכלה מעל לפי כולה שכיון שלא זכה בו מעולם אינו כגזבר עליה ולפיכך כשנטלה הוציאה מרשות הקדש ומשום הכי מעל.

10. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף לד עמוד ב

והקשה ה"ר אליעזר ממ"ץ אמאי נקיט ככר של הפקר נימא היתה לפניו ככר של הקדש ופי' בשם ה"ר יצחק שהככר של הקדש היתה רחוקה ממנו הרבה ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא ואמר לכשאזכה בככר זה תהיה הקדש וקמ"ל דחל עליה הקדש דכיון דבידו לזכות בו כדאמר בפרק אף על פי שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה הואיל ובידו לפדות:

11. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד ב

א] אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה - בבניאור הגמ' יש ג' פירושים:

א. הר"ן מפרש שהוא זכה בככר בקנין ד' אמות עבור הקדש. וכ"כ הרשב"א.

הקרן אורה מקשה דקנין ד' אמות הוי תקנה דרבנן כדי שלא יבואו לאנצויי [ב"מ י א], ולא מצינו שתיקנו קנין ד"א לזוכה בשביל חבירו. עוד מקשים הקר"א והמרומי שדה דזכיה מטעם שליחות

ולא מצינו שליחות להקדש. מיהו התוויו"ט [מעילה ג - ו הובא בקה"ח סימן ר - א] כתב דיש שליחות להקדש.

ב. הרא"ש מפרש בהתחלה כמו הר"ן ואח"כ מביא פירוש הר' אליעזר ממיץ שמיירי שהכר היתה רחוקה יותר מד' אמות, ואין אדם אחר סמוך לה חוץ ממנו, ואמר כבר זו תהיה הקדש לכשאזכה בה, והלך וזכה בה, חל ההקדש. וקמ"ל שאין כאן חסרון דבר שלא בא לעולם כיון שהוי בידו לזכות. התוס' מקשים אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ותירצו דמיירי בקונה בד' אמות. א"נ כיון שבידו לזכות, שהוא קרוב לכך יותר משאר בני אדם חשיב בא לעולם. ומבואר דהתוס' בתירוץ ראשון לומדים כמו הר"ן ותירוץ שני כמו הרא"מ.

ג. התור"ד [אות ה] והרש"ש [ב"מ מט א] מפרשים שאדם יכול להקדיש דבר של הפקר, דלא מיקרי מקדיש דבר של חבירו כיון שאין לזה בעלים, וכיון שהוא יכול להגביה יכול ג"כ להקדיש, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, וכשם שיכול לזכות מהפקר עבור חבירו כך יכול לזכות מהפקר ע"י אמירה בשביל הקדש. הרש"ש אצלנו חוזר בו, כיון שמוכח מהירושלמי שא"א להקדיש הפקר שמונח מחוץ לד' אמות של המקדיש.

ונ"מ בין הפירושים האם ההקדש חל מיד. לפי הר"ן והתור"ד ההקדש חל מיד, ולפי הרא"מ ההקדש יחול אחרי שיזכה בכך, וכ"כ רע"א [ב"מ מט א] ותמה על הקה"ח [סימן רד - ג] שמשמע מדבריו שלפי הרא"מ ההקדש יחול מיד.

כתב הבית הלוי [ח"ב סימן מט] שהר"ן מיאן בפירוש הרא"מ, דהר"ן ס"ל שדבר שאינו שלו כלל לא מהני בידו, ורק היכא דהוי שלו אלא שיש מעכב שא"א להחיל החלות [כגון בהא [דקידו' סב א] פירות ערוגה מחוברים שא"א להפריש מהם תרומה] בזה מהני בידו, [וכ"כ בשי"ר שמואל ב"מ [טז: אות רלה] בשם הגרש"ש].

הקה"י [סימן כג] כתב דאפשר שהר"ן מיאן בפירוש הרא"מ משום שאם מקדיש לאחר שיזכה, א"כ קודם הוא זוכה ואח"כ יחול ההקדש, ואז הוי כגזבר שלא מעל כיון שנשאר ברשותו, ולכן מפרש הר"ן שלא היה ברשותו אלא מיד זכה בקנין ד"א עבור ההקדש ומש"ה אינו דומה לגזבר. החזו"א [סימן קמח לדף סב. ד"ה וכן] מפרש דאפשר שהר"ן מודה לדינו של הרא"מ אלא דלא ניחא ליה לפרש שלא הוקדש עד שיטלנה, או דלא משמע ליה דמיירי דוקא כשאין שם אדם אחר. ומוסיף החזו"א דאפשר שהר"ן פליג משום דלא מיקרי בידו, כיון שמופקר לכל ואם אחר יזכה, הוא לא יוכל לזכות.

12. תוספות מסכת נדרים דף לד עמוד ב ד"ה היתה לפניו

היתה לפניו ככר של הקדש וכו' - תימה אי איירי בהקדש מאי שייכא כאן מלתא דרבא גבי מתני' דמיירי בקונמות ונראה דרבא מיירי בקונמות והקדש דנקט לאו דוקא אלא כהקדש קאמר וא"ת אמאי נקט מלתא בקונמות כיון דבהקדש מצי למינקט וי"ל דבהקדש לא אמרי' מעל לפי טובת הנאה שבה אם אין בו שוה פרוטה דאין מועל בהקדש בפחות משוה פרוטה אבל בקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה.

13. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד ב

[ד] תד"ה היתה וכו' תימה אי איירי בהקדש מאי שייכא כאן מלתא דרבא גבי מתנ' דמיירי בקונמות - הר"ן תירץ קושית תוס' שדברי רבא הובאו כאן כיון שדומים להא דבעי רב חייא בר אבין מרבא. ולכן הר"ן לשיטתו מפרש שמיירי הכא בהקדש ממש ולא כתירוץ התוס' שמיירי בקונמות. הקרן אורה [ד"ה היתה] מקשה דבעיית רב חייא בר אבין בעצמה ג"כ קשה דלא שייכא הכא.

14. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד ב

[ה] בא"ד - ונראה דרבא מיירי בקונמות והקדש דנקט לאו דוקא אלא כהקדש קאמר - יוצא לפי התוס' שמיירי כאן בקונמות, ואיכא מעילה אף בקונם פרטי, וחייב לשלם קרן וחומש ולכן יש הבדל אם מעל לפי כולה או לפי טובת הנאה שבה. [עיי' להלן לה. אות ד]. מיהו בחי' ר' שמואל [סימן טו - ט] כתב שמיירי הכא בקונם כללי, ואין מכאן ראייה שאף בקונם פרטי יהיה חיוב קרן וחומש.

15. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד ב

[ו] בא"ד - וי"ל דבהקדש לא אמרינן מעל לפי טובת הנאה שבה אם אין בו שוה פרוטה דאין מועל בהקדש בפחות משוה פרוטה אבל בקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה - מבואר בתוס' דמעילה בהקדש הוי רק בשוה פרוטה, ומעילה בקונמות הוי גם בפחות משו"פ.

הקדש אורה תמה למה בהקדש לא יהיה איסור מעילה בפחות משו"פ כמו בקונם.

באילת השחר מבאר דסברת התוס' שמעילה בהקדש הוי כעין גזל בהדיוט, משא"כ בקונמות שאינם ממון הקדש הוי מעילה בגדר איסור הנאה שהוי בפחות משו"פ [עיין להלן לה. אות ד]. מיהו קשה דכל המקור שיש מעילה בקונמות ילפינן מהקדש, וא"כ איך נוכל ללמוד שדינו יהיה שונה מהקדש.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

ראשון לא יצא. ופי' בש"ך ובטור"ז ובבאה"ג דכתיב (אמור כג-מ) "ולקחתם לכם", משלכם ולא משל איסורי הנאה, ואין קנוי לו לשום דבר. וכ"כ ברמ"א או"ח (סי' תרמט ס"ב) בשם תשובת הרשב"א (סי' תשמ"ו). ועי' שם בכיאר הגר"א, דאע"ג דיהבה ליה במתנה אסור, כמ"ש בגמ' כאן, ואינו שלו. וכן מובא בב"י (סי' רכב) בשם הרשב"א, וכדמשמע בנדרים כאן. ועי' מש"כ לקמן (מו: ד"ה ת"ש).

דאע"ג דיהבה ליה במתנה אסור. כתב בשו"ע יו"ד (סי' רכא סי"ד) המורד הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו כו', ביום

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

א"ל לא, לאפוקי דאי אזמניה עלה. פי' הר"ן כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה שריא ליה, וכי קאמר ליה עליך, לאפוקי דאי אזמניה עלה תתסר ליה כו'. משמע דס"ל לרבא דאם מזמין חבירו לסעודתו, כל זמן שאינו נותן לתוך פיו או אפשר עד שלא לקח בידיו, עדיין חפץ האוכל ברשות בעה"ב, עי' מה שכתבנו במס' עירובין (עג: ד"ה הפת), ובתשו' מהרי"ט (סי' קנ) דן, בחתן שהזמין קרואים לסעודתו, ואחד מהם נטל תפוח מן השלחן וקידש בו אשה, ומסופק אם יש זכות להמקדש בהתפוח קודם שאכלה, והביא מהא דתנן במס' דמאי (פ"ז מ"א) המזמין את חבירו שיאכל אצלו בשבת, והוא אינו מאמינו על המעשרות, אומר מערב שבת, מה שאני עומד להפריש למחר הרי מעשר כו', ובירושלמי מקשה הא יש חשש גזל, ומשני דרוצה בעה"ב בנחת רוח של המזמין, ויש לדחות דהוא רוצה בנחת רוח בענין האכילה דבלא"ה אי אפשר לו ליקנות ולאכול. עוד הביא כמה ראיות ושוב דחה אותם, וכן מגמרא חולין (צד). אין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעה"ב, ומעשה באחד כו' והוא מעשה נורא כו', ולבסוף

מסופק המהרי"ט מאמתי זוכים האורחין, אי משעת שמגביהים לאכול או משעה שנותנים לתוך פיהם, ולבסוף הביא דברי השלטי גבורים (קידושין סוף"ב) שהביא לשון ריא"ז ח"ל, ונראה בעיני דבעה"ב המזמין אורחים לסעודתו ולקח אחד מהם דברי מאכל וקידש בו אשה מקודשת, שאין בעה"ב מקפיד עליהן אם יעשו במנותיהם כל חפציהם עכ"ל הריא"ז, ומסופק הוא אי דוקא ממנותיהם קאמר כמה שמונח לפני כל אחד ואחד ועי' במל"מ (שכירות פי"ב הי"ג) שהביא מתר"י (ברכות סוף"ח) דמשמע דזכו אפי קודם שנתנו לתוך פיהם. וראיתי בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' צה) שהביא מעשה כזו, בסעודה שאחד מן המסוכין נטל כוס יין מלפניו ונתנו לאחר ואמר לו בתך מקודשת לי, ובטלו הקידושין לא מפני חשש פסולי עדות ולא מפני חשש גזל, כי אין בעה"ב מקפיד ממה שנותן להם וכש"כ בסעודת חתן שחברים משגרים יין זה לזה ואוכלים ושמחים בו, אלא בטלנו משום שהבת כבר בוגרת בשנים ובסימנים כדן וכהלכה, פי' ואין רשות לאביה לקבל הקידושין, וכן מבואר ברמ"א (אהע"ז סי' כח סי"ז). וראיתי בחכמת שלמה שציין להגמרא דהכא, וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רצא) הביא רא"י מכאן, וברוך שכוונתי לדבריהם. ועי' ברמב"ם (אישות פ"ה ה"ח) ובשו"ת נוב"י (מהד"ק אהע"ז סי' נט, מהר"ת סי' עז) ובתשב"ץ (ח"א סי' נג), ומה דנתי ודרשתי בשבת הגדול [שנת השנ"ב] דאם מומינים קרואים לליל סדר בפסח, אין צריך להקנות להם המצות אלא כל שמונח לפנייהם שלהם הוא, ויוצאים ידי חובתם ולא גרעי מנטילת לולב ביום ראשון דצריך לבס שכל שחבירו מסכים נוטל לולבו של חבירו ויוצא בו ידי מצות לולב, ופירשתי בזה הנוסח הא לחמא עניא כו' כל דכפיץ ייתי ויכול, ולא קאמר ייתי ואתן לו אלא ייתי ויכול, משמע דמעצמו יכול ליקח ולאכול ואין צריך שום קנין, וגם לא שמענו מעולם חומרא כזו, ומנהג ישראל תורה היא, ועי' בדברינו בסוף קונטרס תורת הלימוד וההוראה בשם מרן החתם סופר.

18. דבר יעקב מסכת נדרים דף לד עמוד ב

יא] ר"ן ד"ה אמר ליה לאפוקי וכו' וכי קאמר ליה עליך לאפוקי דאי אומניה עלה תתסר ליה דההיא שעתא נמי ככרו היא - מוכח מדברי הר"ן שאין אורח קונה מה שאוכל, אלא אוכל משל בעל הבית, וכ"כ הריטב"א

והמאירי. אבל מהמפרש מוכח דמה שאורח אוכל הוי שלו. וכן משמע מהרא"ש שפירש שמיד כשהזמין האורח הוא נהנה במה שהוא מכבדו ורוצה להאכילו אף על פי שעדיין לא אכל, משמע שבזמן האכילה כבר קנה האורח. והרשב"א מביא פירושים שונים ויש ביניהם מחלוקת האם אורח קונה מה שאוכל.

כתב הרמ"א [אה"ע סימן כח - יז] אורח שנוטל חלקו ומקדש בו אשה הרי זו מקודשת. הט"ז מקשה מהגמ' [חולין צד א] שאסור לאורח ליתן לבנו או בתו של בעה"ב, אלמא אינו שלו, ולכן פליג וס"ל לדינא שהוי ספק מקודשת.

ובהג' חכמת שלמה מציין לעיין בחידושו לטוגיה דידן, ומחלק בין אורח שאכל כדי חלקו שאינו יכול ליתן מה שנותר, דאינו שלו דיש אומדנא שבעה"ב רק הקנה לו כדי אכילתו, לבין אורח שצמצם ולא אכל חלקו, דבכה"ג מה שהותר הוי שלו. ולפ"ז מתורץ קושית הט"ז מהגמ' בחולין, דהתם מיירי באכל כדי חלקו והרמ"א מיירי בצמצם ולא אכל חלקו.

הקו"ש [פסחים כט. אות קלא] מקשה על הרמ"א מהר"ן אצלנו. ומתריך דהא דאין אורח קונה אינו משום שהבעלים לא התכוונו להקנות אלא משום שאין האורח מתכוון לקנות, אבל היכא דקידש אשה כיון שהתכוון לזכות הוי שלו והאשה מקודשת.

המל"מ [שכירות יב - יג] מביא מהרי"ט שמסתפק האם אורח קונה האוכל היכא שמגביה או רק כשנותן אל פיו, שרק אז בעה"ב מתכוון לזכות לו. המל"מ מוכיח מר' יונה בברכות שסובר שהאורח זוכה מזמן שמגביה.

בספר מקראי קודש [פסח ח"ב סימן מה - ב] דן לגבי אורח בליל הסדר האם צריך לקנות המצה תחילה כדי שתהיה שלו, דבלי זכיה האורח אוכל משל בעה"ב כמש"כ הר"ן. ומביא דהשפ"א [סוכה לה א] כתב שבעה"ב צריך לתת לאורח את המצה במתנה, ולא סגי במה שמרשהו לאכול. ומביא האמרי בינה שמיישב המנהג למה לא נהגו כן.

• עיין שם באריכות וע"ע בבית אוצר (א, קנז)

19. שו"ת רבבות אפרים [ח"ד, סוף סימן קיב]

עיי"ש. ומהג"ש אלישיב שליט"א שמעתי דצריך להקנות המצות גם לבניו הגדולים או חתניו שאינם סמוכים על שולחן אביהם. ובכתי מלך או בבית חולים וכיו"ב שמשלם על האכילה הר"ז שלו, ואמנם אם עדיין לא שילם נכון להגביה המצה, וכן כשאוכל בצבא ראוי להגביה המצות ולקנותם, אבל כדיעבד אינו מעכב אם לא עשה קנין במצות, עכ"ל.

שעורי ר' דוד מסכת נדרים דף לד עמוד ב
לח) אי בידו מהני אף על דבר שאינו שלו
גמ' היתה לפניו ככר של הפקר, ואמר ככר זו הקדש וכו'.

ובפירוש - הרא"ש כתב, דהר"א ממי"ץ פירש בשם ה"ר יצחק, דמיירי שהככר של הפקר היתה רחוקה ממנו הרבה, ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא, ואמר לכשאזכה בככר זה תהיה הקדש. וקמ"ל דחל עליה הקדש (ד) כיון דבידו לזכות בו, כדאמר בפרק אף על פי (כתובות נט ב) שדה זו שמשכנתי לך, לכשאפדנה תקדוש, דקדשה, הואיל ובידו לפדות, ע"כ.

והנה הבית הלוי (ח"ב סי' מ"ט, הובא לעיל דף כט: ס"ק רנ"א) כתב, (וכ"כ בשע"י ש"ו פי"ז), דנראה דעיקר הסברא דבידו מהני רק על דבר שהוא שלו, ורק שחסר בזה "דין", כגון באומר פירות ערוגה זו יהיו תרומה לכשיתלשו, דבאמת כבר עכשיו הוי שלו, ורק דהוי חסרון מצד הדין, דעל מחובר לא חל שם תרומה, בזה מהני הך סברא דבידו, דלא הוי זה חסרון.

או כגון היכא דהוי חסרון דאינו ברשותו, כגון גבי שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש, דקדשה משום דבידו לפדותה, דהתם גם עכשיו שהיא משכון ביד השני, עדיין הוי שלו, ורק דבעודה משועבדת לבע"ח הוי חסרון דאינו ברשותו להקדישה, ובזה מהני מה דבידו לסלק החסרון דיחשב ברשותו.

אבל היכא דהחסרון הוא דעכשיו אינו שלו כלל, לא מהני בידו להוריד החסרון דשלב"ל ויחשב כשלו.

דאע"ג דבידו לעשות תחבולה ועצה שיהיה שלו, מ"מ סו"ס הא עכשיו עדיין אינו הבעלים על החפץ, ואיך יחול דיבורו מה שמקדיש עכשיו החפץ, דסו"ס אינו שלו, [ודוקא היכא דהוי שלו, ורק דאיכא חסרון אחר, בזה מהני בידו להוריד החסרון, אבל היכא דלא הוי שלו כלל, מה מהני מה דהוי בידו, סו"ס הא אינו שלו], ולכן בהקדש אף דבידו לפדותה אפ"ה הוי דשלב"ל.

ולפי"ז הרי ה"ה הכא, אם עדיין לא זכה בככר, אף על פי שבידו לזכות בו, אפ"ה כיון דהוי אינו שלו, הוי חסרון דשלב"ל, ולא מהני ע"ז בידו. וא"כ מדברי הרא"ש בשם ה"ר יצחק דמהני בידו בכח"ג, מוכח דלא כהבית הלוי.

וכתב הביה"ל, דעכ"פ מדברי הרא"ש והר"ן, שדחקו דמיירי שהככר מונח בתוך ארבע אמותיו, ולא פירשו כה"ר יצחק, מוכח דס"ל דכיון דאינו שלו, לא מהני מה דבידו לעשות שיהיה שלו, וע"ש כל דבריו מש"כ בזה.